

TILSHUNOSLIKDA SUN'IY INTELLEKT

*Pirnazarova Sabohat Xo'jamurod qizi**Termiz davlat universiteti o'zbek kompyuter
lingvistikasi yo'nalishi magistranti*

Annotatsiya: Sun'iy intellekt so'zi bugungi kunda har qanday sohada, jumladan tilshunoslikda ham keng tarqalgan. Tilshunoslik — bu tilning tuzilishi, ishlatilishi va uning inson fikriga ta'siri bilan shug'ullanadigan fan. Sun'iy intellekt esa kompyuter tizimlarining inson aqlini takrorlashga qodir bo'lishini anglatadi. Ushbu maqolada tilshunoslikda sun'iy intellektning roli, imkoniyatlari va qiyinchiliklari haqida ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt, tilshunoslik, tarjima, nutq, madaniy kontekst, grammatika, semantika.

Аннотация: Слово «искусственный интеллект» сегодня широко используется в любой области, в том числе в лингвистике. Лингвистика – наука, изучающая структуру, использование и влияние языка на мышление человека. Искусственный интеллект означает, что компьютерные системы способны копировать человеческий интеллект. В этой статье подробно описаны роль, возможности и проблемы искусственного интеллекта в лингвистике.

Ключевые слова: искусственный интеллект, лингвистика, перевод, дискурс, культурный контекст, грамматика, семантика.

Abstract: The word artificial intelligence is widely used today in any field, including linguistics. Linguistics is a science that deals with the structure, use and influence of language on human thought. Artificial intelligence means that computer systems are capable of replicating human intelligence. This article details the role, opportunities, and challenges of artificial intelligence in linguistics.

Keywords: artificial intelligence, linguistics, translation, discourse, cultural context, grammar, semantics.

KIRISH

Tilshunoslikda sun'iy intellektning dastlabki qo'llanilishi tilni avtomatik ravishda qayta ishlash, tarjima qilish va nutqni tanib olish kabi sohalarda namoyon bo'ldi. Masalan, mashhur tarjima tizimlari, jumladan Google Translate, sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanadi. Ushbu tizimlar tilning grammatik tuzilishi, semantika va kontekstni hisobga olib, bir tildan boshqasiga tarjima qilishda yordam beradi. Biroq, bu jarayon har doim mukammal emas, chunki tilning nozikliklari va madaniy kontekstlari ko'plab qiyinchiliklar tug'dirishi mumkin.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA TADQIQOT METODOLOGIYASI

Sun'iy intellektning tilshunoslikdagi o'rni nafaqat tarjima qilishda, balki nutqni tanib olish va tilni o'rganishda ham muhimdir. Nutqni tanib olish texnologiyalari, masalan, Siri yoki Google Assistant, inson nutqini tushunish va unga javob berish imkoniyatiga ega. Bu texnologiyalar sun'iy intellekt algoritmlari yordamida ishlaydi va foydalanuvchilarga qulaylik yaratadi. Nutqni tanib olish jarayoni tilning fonetik, sintaktik va semantik xususiyatlarini hisobga oladi, bu esa sun'iy intellektga inson nutqini aniq va samarali ravishda tushunishga yordam beradi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Tilshunoslikda sun'iy intellektni qo'llashda yana bir muhim yo'nalish — tilni o'rganish jarayonidir. Sun'iy intellekt yordamida yaratilgan interaktiv o'quv platformalari o'quvchilarga tilni osonroq va qiziqarliroq o'rganish imkonini beradi. Masalan, gamifikatsiya elementlari orqali o'quvchilar o'yinlar orqali til ko'nikmalarini rivojlantirishlari mumkin. Shuningdek, sun'iy intellekt yordamida individual o'quv dasturlari ishlab chiqilishi mumkin, bu esa har bir o'quvchining ehtiyojlariga mos ravishda ta'lim berishga imkon yaratadi. Biroq, sun'iy intellektning tilshunoslikda qo'llanilishi bilan bog'liq qiyinchiliklar ham mavjud.[1]

Tilning murakkabligi va nozikliklari sun'iy intellekt tizimlariga ko'plab qiyinchiliklar tug'diradi. Masalan, sinonimlar, antonimlar va kontekstga bog'liq ma'nolar sun'iy intellekt tizimlari uchun muammo bo'lishi mumkin. Madaniyat va til o'rtasidagi bog'lanishlarni hisobga olish zarur. Har bir til o'ziga xos madaniy kontekstga ega bo'lib, bu sun'iy intellekt tizimlari tomonidan yetarlicha tushunilmasa, noto'g'ri tarjimalar yoki tushunmovchiliklar yuzaga kelishi mumkin. Shuningdek, sun'iy intellektning tilshunoslikda qo'llanilishi etik masalalarni ham keltirib chiqaradi. Masalan, tilni avtomatik ravishda qayta ishlash jarayonida ma'lumotlar qanday yig'ilishi va ishlatilishi, shuningdek, foydalanuvchilarning shaxsiy ma'lumotlari qanday himoya qilinishi kerak. [2]

Bu masalalar sun'iy intellektning rivojlanishi davomida muhim ahamiyatga ega bo'lib qoladi va ularni hal etish uchun aniq qonunlar va me'yorlar ishlab chiqilishi zarur. Yana bir muhim jihat — sun'iy intellektning tilshunoslikdagi roli kelajakda yanada kengayishi kutilmoqda. Hozirda sun'iy intellekt texnologiyalari tez sur'atlar bilan rivojlanmoqda va bu tilshunoslik sohasida yangi imkoniyatlarni ochmoqda. Masalan, sun'iy intellekt yordamida tilni o'rganish jarayonida individual yondashuvlarni taklif etish, tilni o'rganish uchun yangi metodologiyalar ishlab chiqish va tilni o'rganish jarayonini yanada qiziqarli qilish mumkin.[3]

Sun'iy intellektning tilshunoslikdagi o'rni va imkoniyatlari haqida gapirganda, tilni o'rganish va o'qitish jarayonida texnologiyalarning roli ham e'tiborga olinishi lozim. Bugungi kunda ko'plab o'quvchilar va o'qituvchilar sun'iy intellekt yordamida yaratilgan platformalardan foydalanmoqda. Ushbu platformalar o'quvchilarga yangi til ko'nikmalarini rivojlantirish, o'qituvchilarga esa o'quv jarayonini yanada samarali

tashkil etishga yordam beradi. Umuman olganda, tilshunoslikda sun'iy intellektning qo'llanilishi, uning imkoniyatlari va qiyinchiliklari haqida gapirganda, bu soha kelajakda yanada rivojlanishi kutilmoqda. Sun'iy intellekt tilshunoslikning turli jihatlarini o'zgartirib, yangi yondashuvlar va metodologiyalarni yaratishga yordam beradi. Shu bilan birga, sun'iy intellekt va tilshunoslik o'rtasidagi munosabatlar yanada chuqurlashishi va rivojlanishi kutilmoqda. Bu esa insonlarning tilni o'rganish va muloqot qilish jarayonlarini yanada osonlashtiradi va samarali qiladi.[4]

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, sun'iy intellekt tilshunoslik sohasida muhim o'rin egallaydi. U nafaqat tilni o'rganish va o'qitish jarayonini o'zgartiribgina qolmay, balki tilning o'zini ham yangi imkoniyatlar bilan boyitadi. Sun'iy intellekt va tilshunoslik o'rtasidagi bu o'zaro aloqalar kelajakda yanada rivojlanishi kutilmoqda va bu jarayon insoniyat uchun yangi bilimlar va imkoniyatlarni ochadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abdullayev, A. (2020). Sun'iy intellekt va uning tilshunoslikdagi o'rni. Toshkent: O'zbekiston Milliy Universiteti.
2. Qodirov, M. (2021). Tilshunoslik va sun'iy intellekt: nazariya va amaliyot. Samarqand: Samarqand Davlat Universiteti.
3. Isroilov, I. (2022). Sun'iy intellekt asoslari va tilshunoslik. Buxoro: Buxoro Davlat Universiteti.
4. Xudoyberdiyev, S. (2023). Natural tilni qayta ishlashda sun'iy intellekt texnologiyalari. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Innovatsion Rivojlanish Vazirligi.
5. Murodov, A. (2023). O'zbek tilida sun'iy intellekt yordamida matnni tahlil qilish. Toshkent: O'zbekiston Milliy Universiteti.
6. Rahimov, R. (2022). Sun'iy intellekt va tilshunoslik: yangi yondashuvlar. Nukus: Qoraqalpog'iston Davlat Universiteti.
7. Tursunov, D. (2021). Sun'iy intellekt va uning tilshunoslikdagi qo'llanilishi. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Fanlar Akademiyasi.